

بررسی رابطه اعتقادات مذهبی و سواد مالی اسلامی در دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد

اسما اشرف گنجویی^۱

شهناز نایب زاده^۲

تاریخ پذیرش: ۹۲/۶/۱۰

تاریخ دریافت: ۹۲/۴/۱

چکیده

باورها و اعتقادات مذهبی، با معنا دار کردن زندگی انسان، از طریق رفتارهایی مانند توکل به خداوند موجب تقویت امید و مثبت اندیشی در تمامی مراحل زندگی انسان می شود. در مقاله حاضر، ابتدا نقش و جایگاه اعتقادات مذهبی و دینی و تاثیرات مذهب بر زندگی افراد بیان شده است، سپس ضرورت و اهمیت سواد مالی بر تصمیم گیری های اقتصادی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است و براساس پژوهش های میدانی انجام شده، نظرات دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه های مختلف کشور در خصوص سواد مالی و آموزه های اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است. روش تحقیق حاضر، از نظر هدف، کاربردی بوده که با بکارگیری ابزار پرسشنامه و روش پیمایشی، داده های مورد نیاز جمع آوری شده است. این پژوهش می تواند در راستای نتایج حاصل از آن، به دلیل ارائه اطلاعات مفید در حوزه ی دین گرایی و اقتصاد اسلامی، برای محققان و سیاستگذاران علمی و دانشگاهی ارزشمند باشد.

واژه های کلیدی: سواد مالی اسلامی، اعتقادات مذهبی، تاثیر مذهب بر زندگی.

۱- دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یزد، گروه حسابداری، یزد، ایران (نویسنده مسئول) asmaganjouie@yahoo.com

۲- دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یزد، گروه مدیریت، یزد، ایران snayebzadeh@gmail.com

۱- مقدمه

مواجه شدن با مشکلات زندگی را در پی خواهد داشت. تعالیم و آموزه های اسلامی علاوه بر اینکه حاوی راهکارهایی عملی برای داشتن تعاملات اجتماعی مناسب است؛ برای ارتقاء نظام اقتصادی جامعه و حتی در سطح زندگی شخصی افراد، بر قواعد هنجاری اقتصادی همچون صداقت، انسان دوستی، انصاف، امانت داری و... تاکید دارد.

با توجه به اینکه یکی از دغدغه های اصلی محیط های علمی کشور، تربیت دانش آموختگان آگاه و آشنا به مسائل مالی و اقتصادی بر مبنای تعالیم اسلام است؛ در این تحقیق علاوه بر پرداختن به نگرش مذهبی و تاثیر آن بر زندگی از منظر دانشجویان دانشگاه های کشور، سطح سواد و دانش مالی دانشجویان به ویژه در زمینه مبانی اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است.

۲- مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

نگرش مذهبی و تاثیر مذهب بر زندگی

یکی از مهمترین نهادهایی که جامعه بشری به خود دیده، مفهوم دینداری و باورهای مذهبی است. در واقع دینداری عنوان عامی است که به هر فرد یا پدیده ای که ارزش ها و نشانه های دینی در آن متجلی باشد، اطلاق می شود. دینداری یک نظام مبتنی بر اعتقادات است که در قلمرو ابعاد فردی و اجتماعی از جانب پروردگار برای هدایت انسان ها در مسیر رشد و کمال الهی ارسال شده و شامل عقاید، باورها، نگرش ها و رفتارهاست که با هم پیوند دارند و یک احساس جامعیت را برای فرد تدارک می بینند (امام جمعه زاده، ۱۳۸۹). تردیدی وجود ندارد که معنویت یکی از موضوعات اساسی است و افراد در جستجوی معنا در کارشان هستند،

انسان امروز با آگاهی و بینش، این واقعیت را دریافته است که بدون معنویت تنها می ماند و به پوچی و درماندگی خواهد رسید. مذهب به عنوان مجموعه ای از اعتقادات، بایدها و نبایدها و نیز ارزش های اختصاصی تعمیم یافته از موثرترین تکیه گاه های روانی به شمار می رود که قادر است معنای زندگی را در لحظات عمر فراهم سازد و در شرایط خاص نیز با فراهم سازی تکیه گاه های تبیینی، فرد را از تعلق و بی معنایی نجات دهد (موسوی و دیگران، ۱۳۹۰). با وجود این، در فرهنگ منبعث از تعالیم اسلامی، تربیت دینی تربیتی مطلوب است که از جزئی ترین مسائل دینی تا مسائل عمده آن را در بر می گیرد و کل شخصیت انسان را پوشش می دهد؛ زیرا تربیت دینی به معنای متخلق شدن به اخلاق الهی است که هدف بعثت تمام پیامبران است (نوروزی و بدیعان، ۱۳۸۸). در آموزه های اخلاقی و اجتماعی اسلام، تاکید زیادی بر روابط اقتصادی و تعاملات مالی افراد شده است؛ به گونه ای که بهره بردن از رفاه مالی سالم در دین مبین اسلام همچون دیگر ابعاد وجود انسانی مانند عرفان، معنویات، حقوق اجتماعی و سیاسی جایگاه ویژه و خاص خود را دارد.

با توجه به شرایط و پیچیدگی ها اقتصادی حاکم بر جوامع مختلف، دارا بودن سطح مناسبی از آگاهی و شناخت اقتصادی برای افراد به ویژه قشر جوان و دانشگاهی جامعه ضروری به نظر می رسد. تحقیقاتی که توسط پژوهشگران حوزه اقتصادی انجام شده است، نشان می دهد که نا کافی بودن سواد مالی افراد، باعث تصمیمات نادرست آنان در زمینه های مالی می شود که در نتیجه تزلزل و نا امیدی در

دارند و از شخصیت های دینی که مقاومند، الگو برداری می کنند و این مساله باعث افزایش تحمل و پذیرش موقعیت های غیر قابل تغییر در آن ها می شود. از سویی افراد مذهبی از الگوی تصمیم گیری خاصی استفاده نموده و این الگو، فرد را در جهت افزایش تصمیم گیری های مفید برای اطرافیان، خود و کاهش تصمیم گیری های مخرب سوق می دهد و این امر تا حدی از شدت استرس های زندگی می کاهد (رضاپور و دیگران، ۱۳۸۹). در محافل علمی، جامعه ایران جامعه ای مذهبی شناخته می شود و تقریباً تمام پژوهش های اجتماعی صورت گرفته برای سنجش دینداری ایرانیان موکد این ادعاست. با این حال، تحلیل های نظری بیانگر آن است که در جوامع در حال گذار، دینداری یکی از متغیرهای اجتماعی است که دستخوش تحولات گسترده ای می شود. دینداری در جامعه ایران هم از این تحول مستثنی نیست. برگر این تغییرات را نخستین بار در نهادهای حامل مدرنیته (اقتصاد، صنعت، دولت و...) (دنبال می کند و دانشگاه ها که کارکرد تولید علم و فناوری را در جامعه بر عهده دارد به زعم وی، یکی از حاملان مدرنیته محسوب می شود. بنابراین می توان دانشجویان را یکی از حاملان آگاهی مدرن در جوامع در حال توسعه در نظر گرفت که بیشترین تاثیر را از آن می پذیرند. این بدین معنی نیست که با رواج آگاهی مدرن در بین دانشجویان ضرورتاً از سطح دینداری آنان کاسته می شود، اما به احتمال زیاد نوع نگرش آن ها به دین و گرایش های دینی آن ها تغییر می کند (توسلی و مرشدی، ۱۳۸۵).

یوسفی (۱۳۸۹) در تحقیقی با عنوان بررسی تطبیقی اقتصاد تعاونی با اقتصاد سرمایه داری و اقتصاد اسلامی به روش توصیفی تحلیلی و با مقایسه آموزه های اقتصاد تعاونی با نظام سرمایه داری به

آنها به دنبال راهی هستند که زندگی شان را با معنویت پیوند دهند و همین پیوند و معنویت به آنها اجازه می دهد که با خداوند متعال در همه جوانب زندگی شان مرتبط شوند (مداحی و دیگران، ۱۳۹۰). باور به اینکه خدایی هست که موقعیت ها را کنترل می کند و ناظر بر بندگان است تا حد بسیاری، اضطراب مرتبط با موقعیت را کاهش می دهد، به طوریکه اغلب افراد مومن، ارتباط خود را با خداوند، مانند یک دوست بسیار صمیمی، توصیف می کنند و معتقدند می توان از طریق اتکا و توسل به خداوند، اثر موقعیت های غیر قابل کنترل را به طریقی کنترل نمود (صیادی تورانلو و دیگران، ۱۳۸۷). شیوه ای که یک فرد مذهبی در مورد خداوند و یا در مورد رابطه با خداوند می اندیشد ادراک او را از دنیا شکل خواهد داد و رفتارهای فرد را تحت تاثیر قرار می دهد. که این موضوع به نوبه خود بر تجربیات فرد از زندگی، سبک و شکل زندگی، چگونگی مواجهه با مسائل و مشکلات زندگی و نوع راهبردهای مقابله با مسائل و مشکلات روزمره تاثیر خواهد داشت (نصیرزاده و رسول زاده، ۱۳۸۸). تعالیم و باورهای دینی قادر است فرد را به سوی کمال و رشد و در نتیجه سلامت روان هدایت کند. ایمان به خدا چنان توانی را در فرد ایجاد می کند که زمینه های بروز اضطراب و افسردگی را در او از بین می برد (بیانی و دیگران، ۱۳۸۷). در همین راستا براون بر این باور است که دعا و نیایش قوی ترین عامل تبیین کننده و بخشایش در افراد بوده، آن ها را در کنار آمدن با مشکلات به ویژه مشکلاتی که به طور شخصی بر آن ها کنترل ندارد، کمک نموده، موجب افزایش شادمانی می شود (بیرامی و دیگران، ۱۳۹۰). افراد مذهبی احساس آزادی شخصی بیشتری نسبت به دیگران می کنند، وابستگی عاطفی کمتری به اطرافیان

(۱۳۸۸) در مطالعه ای که با عنوان بازخورد مذهبی، حرمت خود و مسند مهارگری، در بین گروهی از دانشجویان انجام داده اند، با تحلیل های همبستگی پیرسون و آمارهای رگرسیونی به این نتیجه رسیده اند که بین این سه مشخصه ارتباط معنادار وجود دارد. به عبارت دیگر افراد مذهبی حرمت بالاتری برای خود قائل هستند و مذهب نقش موثری در خود پنداشت فرد در زمینه های تحصیلی، تعاملات اجتماعی و خانوادگی و دیگر موارد دارد. عیوضلو (۱۳۸۷) با استفاده از اصول موضوعه اسلامی زنجیره ای و مرتبط به هم، بر اساس رویکرد سیستمی، اصول کلی نظام پولی در چارچوب اقتصاد اسلامی را تبیین کرده است. در این تحقیق نظریه های علمی پول و بانکداری اسلامی بر اساس محتوا و اصول ثابت اسلام و اقتصاد اسلامی استخراج شده و این اصول و نظریه ها به بحث های کاربردی نظام های اسلامی امروز گسترش داده شده است. فلسفه علم اقتصاد اسلامی در تحقیقی توسط میر معزی (۱۳۸۷) بیان شده و از دو روش تطبیقی و استقلالی برای تبیین مسائل آن استفاده کرده است، که در روش اول علم اقتصاد اسلامی در مقایسه با علم اقتصاد متعارف مورد مطالعه قرار می گیرد و در روش دوم علم اقتصاد اسلامی از طریق مبانی و اهداف شریعت اسلام تعریف شده است. در نتیجه شناخت وضع موجود، شناخت وضع مطلوب و ارائه راهبرد حرکت از وضع موجود به سمت وضع مطلوب به عنوان وظایف این علم معرفی شده اند

سواد مالی اسلامی

موسسه حسابداران رسمی آمریکا، تعریف سواد مالی را به عنوان توانایی ارزیابی و مدیریت موثر

این نتیجه رسیده است که اقتصاد تعاملی با نظام سرمایه داری به لحاظ مبانی، کارکردی و نیز نتیجه های حاصل شده، تفاوت اساسی دارد. به گونه ای که آن دو را می توان دو نظام اقتصادی به طور کاملا متباین دانست اما میزان دوری آن از آموزه های اسلامی به مراتب کمتر است و به همین علت است که می توان با استفاده از آموزه های اسلامی آن را اصلاح و کاستی های آن را بر طرف کرد. مداحی و دیگران (۱۳۹۰) با مطالعه بر روی گروهی از دانشجویان به بررسی ارتباط میان جهت گیری مذهبی و بهزیستی روان شناختی در دانشجویان پرداخته اند. یافته های این مطالعه نشان می دهد مذهب و جهت گیری مذهبی در افراد نتایج مثبت و سلامت روانی را به همراه دارد، بدین ترتیب که هر چه میزان جهت گیری مذهبی در افراد بالاتر باشد میزان مشکلات روانی در آنها کاهش خواهد یافت. رجایی و دیگران (۱۳۸۸) در بررسی های خود باورهای مذهبی اساسی، بحران هویت و سلامت عمومی جوانان را به عنوان متغیرهای مرتبط به یکدیگر معرفی کرده اند، به طوریکه در نتایج خود به این نکته رسیدند که هرچه میزان باورهای مذهبی جوانان بالاتر و قوی تر باشد، نشانه های مرضی در آنها کمتر خواهد بود و این باورهای مذهبی اساسی پیش بینی کننده مناسبی برای سلامت عمومی جامعه می باشند. پور فرج (۱۳۸۸) بر اساس ارتباط میان اصول و پارادایم های مکتب با علم اقتصاد، مدلی علمی برپایه مبانی و پارادایم های اقتصاد اسلامی طراحی کرده است و سعی دارد فرایندی را معرفی کند که طی آن یک مقوله علمی از درون اصول ارزشی استخراج شود. نتایج این بررسی نشان می دهد که تمام پارادایم ها را می توان با مدل سازی برای اداره جامعه طراحی کرد. مجدیان و دیگران

مالی تنها در میان سرمایه گذاران غیر حرفه ای نیست. اگر چه از کارکنان سطح بالاتر سازمان ها به طور ضمنی انتظار می رود که دارای این قابلیت باشند، اما بحران مالی اخیر نشان می دهد که خطرات ناشی از سرمایه گذاری در محصولات مالی جدید نه توسط سرمایه گذاران حرفه ای و نه توسط شرکت درک نشده است (Bay et al., 2012).

التمیمی و بین کالی (۲۰۰۹)^۱ با هدف بررسی سطح سواد مالی سرمایه گذاران امارات متحده عربی و همچنین تاثیرات آن بر تصمیمات این سرمایه گذاران در بازارهای مالی، تحقیقی را انجام داده اند که نتایج آن حاکی از این است که سطح سواد مالی افراد تحت تاثیر سطح درآمد، تحصیلات و فعالیت های کاری آنان می باشد. به گونه ای که افرادی که درآمد بیشتری دارند، سطح تحصیلات بالاتری نیز دارا می باشند. اوسیفا (۲۰۱۰)^۲ در مطالعات خود، سطح سواد مالی و تاثیر آن بر شرکت های تازه تاسیس که در اشتغال زایی و کارآفرینی در آفریقای جنوبی نقش داشته اند را بررسی کرده است. در نتایج این تحقیق، گرایش بیشتر کارآفرینان برای ارتقاء سواد مالی و کسب مهارت های مالی مربوط نشان داده شده است. گذرگود (۲۰۱۲)^۳ به بررسی سطح سواد مالی در مصرف کنندگان اروپایی پرداخته است و به این نتیجه رسیده است که فقدان سواد مالی کافی مصرف کنندگان باعث به بار آوردن بدهی های مالی بیش از حد آنان می شود. همچنین این مصرف کنندگان به دلیل عدم برخورداری از دانش مالی در کسب درآمدهای سرمایه گذاری ها و پیش بینی آینده بازار مشکلاتی خواهند داشت.

در بینش اسلامی معیار مطلوب بودن یک علم، مفید بودن آن است و معیار مفید بودن آن این است که انسان را به سوی خدا سوق دهد و باعث رضای

امور مالی شخصی به منظور تصمیم گیری های عاقلانه در جهت رسیدن به اهداف زندگی و دستیابی به وضعیت مالی خوب تعریف کرده است (Delaune et al., 2012). بسیاری از افراد با وجود اهمیت آشکار سواد مالی، به دنبال ارتقاء سواد مالی خود نیستند. شواهد نشان می دهد که تعداد زیادی از افراد از درک مفاهیم ابتدایی مالی نیز عاجز می باشند. به طور کلی، عموم مردم نمره ضعیفی در زمینه سواد مالی دارند و قادر به درک ابزارهای مالی نیستند (Meier, 2012). نقش افراد به طور فزاینده ای در بازارهای مالی فعال تر شده است. مشارکت در بازار با ظهور محصولات مالی و خدمات مالی جدید همراه است. با این حال، برخی از این محصولات برای سرمایه گذارانی که درک و بینش مالی کمتری دارند، پیچیده و دشوار است. در این میان، آزاد سازی بازار و اصلاحات ساختاری برای امنیت اجتماعی و حقوقی موجب شده است که تصمیم گیری های مسئولانه از دولت و کارفرمایان به سمت بخش خصوصی تغییر کند. بنابراین، افراد به عنوان بخش خصوصی باید به مسئولیت مالی بیشتر برای خود قابل باشند (Rooij et al, 2011). افزایش سواد مالی نه تنها از اثرات منفی در بازارهای مالی جلوگیری می کند، بلکه به بهبود حاکمیت شرکتی نیز کمک می کند. از مصرف کنندگان حرفه ای انتظار می رود که در جستجوی بازار های کارا باشند، با دقت بر شرکت ها نظارت کنند، ارائه دهندگان موثر را شناسایی کنند و از شرکت هایی که در بازار نسبت به نیازهای مصرف کنندگان نا مطمئن، بی کفایت و یا بی تفاوت هستند، کناره گیری کنند. بنابراین، داشتن سواد هم در مورد بازارهای کارآمد و هم در مورد شرکت های موثر نقش اساسی دارد. با این حال، مشکل فقدان سواد

۳- روش شناسی پژوهش

نگرش مذهبی و سطح سواد مالی دانشجویان به عنوان قشر جوان و تحصیلکرده جامعه و بررسی میزان آگاهی دانشجویان از تعالیم و احکام نظام مالی اسلامی، از اهداف اصلی تحقیق حاضر می باشد. بنابراین در این تحقیق، پرسشنامه هایی مشتمل بر سؤالاتی در حوزه های اعتقادی و مالی بین ۱۵۵ دانشجو در رشته های مختلف در مقطع کارشناسی ارشد توزیع شد. بخشی از سؤالات پرسشنامه از منبع رحمان و شهباز شبیر (۲۰۱۰)^۴، استخراج شده و نیز بخشی از سؤالات، محقق ساخته می باشد. از آنجا که در راستای بررسی سؤالات پرسشنامه مورد ارجاع از نظرات اساتید، کارشناسان و خبرگان استفاده شده است، لذا روایی آن مورد تأیید قرار گرفته است. همچنین با توجه به اینکه مقدار آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۸۸۸ و بزرگتر از ۰/۷ است، لذا پرسشنامه از پایایی قابل قبولی برخوردار می باشد.

در این تحقیق برای تجزیه و تحلیل داده ها، از روش های آماری استفاده شده است؛ به گونه ای که پس از جمع آوری داده ها، با استفاده از شاخص های آمار توصیفی جدول خلاصه توزیع فراوانی تهیه می شود و به کمک سایر روش ها تحلیل می شوند. همچنین برای بررسی نرمال بودن متغیرها از آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده شده است.

۴- نتایج پژوهش

نتایج پژوهش حاضر در دو بخش توصیفی و استنباطی ذیلاً ارائه شده است:

او شود. در واقع جست و جوی غایت نهایی (خداوند) در این علم از اهمیت قابل توجهی برخوردار است. پس هر علمی که دارای این خاصیت باشد ممدوح و کسب آن عبادت است و از این جهت فرقی بین علوم خاص دینی و علوم طبیعی نیست (موحد و حمیدی زاده، ۱۳۹۰). بر اساس نظریه های بسیاری از جامعه شناسان از جمله وبر، زیمل، گیدنز، بوردیو و ... امروزه تنها عامل اقتصادی، مثل آنچه مارکس می گفت، نمی تواند تعیین کننده نقش شیوه زندگی افراد باشد و عوامل دیگر یا به تعبیر بوردیو سرمایه های دیگری چون سرمایه های فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و نمادین نیز بر کنش و سبک زندگی انسان ها موثرند. بنابراین، دین نیز به عنوان یکی از سرمایه های اصلی جامعه باعث می شود که افراد متأثر از آن بتوانند نگرش ها، رفتارها و در نهایت سبک زندگی خود را از دیگران متمایز کنند (نصرتی و ذوالفقاری، ۱۳۹۱).

رابطه بین اعتقادات مذهبی و سواد مالی

بررسی اهمیت و جایگاه اعتقادات مذهبی در قشر دانشجو و تحصیلکرده کشور و همچنین شناخت و آگاهی دانشجویان به عنوان سرمایه های انسانی کارآمد، فعال و جوان درباره روابط مالی به ویژه در حوزه آموزه های اسلامی اقتصاد، اصلی ترین هدف انجام تحقیق حاضر می باشد. بنابراین برای یافتن پاسخ سوال زیر در بین دانشجویان آزمون های آماری مختلف مورد بررسی قرار می گیرند:

آیا بین اعتقادات مذهبی و سواد مالی رابطه معناداری وجود دارد؟

جدول ۱: آمار توصیفی

درصد	فراوانی	
۶۳/۹	زن ۹۹	جنسیت
۳۶/۱	مرد ۵۶	
۴۲/۶	متاهل ۶۶	وضعیت تاهل
۵۷/۴	مجرد ۸۹	
۴۶/۵	غیر شاغل ۷۲	وضعیت اشتغال
۵۳/۵	شاغل ۸۳	
۵/۲	زیر ۲۲ سال ۸	سن
۳۴/۸	۲۳-۲۵ ۵۴	
۲۵/۲	۲۶-۲۸ ۳۹	
۱۶/۸	۲۹-۳۱ سال ۲۶	
۱۸/۱	بالاتر از ۳۲ سال ۲۸	
۶۸/۴	علوم انسانی ۱۰۶	دانشکده تحصیلی
۹/۰	علوم پایه ۱۴	
۱۲/۹	فنی - مهندسی	
۴/۵	هنر ۷	
۵/۲	سایر	

آزمون نرمال بودن متغیرها:

از آزمون کلموگروف اسمیرنوف برای آزمون نرمال بودن متغیرها و برای تحلیل فرضیه ها از روش های آماری پارامتریک و ناپارامتریک استفاده شده است. برای بررسی فرضیه ها برای متغیرهای نرمال از آزمون t یک نمونه ای و برای متغیرهایی که نرمال نمی باشند از آزمون ناپارامتری ویلکاکسون یک نمونه ای و به منظور بررسی وجود رابطه، آزمون همبستگی اسپیرمن، کندال استفاده شده است و برای انجام محاسبات از نرم افزار minitab و spss استفاده شده است.

جدول ۲: آزمون کلموگروف اسمیرنوف

	سواد مالی	اعتقادات مذهبی
تعداد	۱۵۵	۱۵۵
آماره Z	۱/۸۱۴	۰/۸۷۲
سطح معناداری sig	۰/۰۰۳	۰/۴۳۲

با استفاده از آزمون کلموگروف اسمیرنوف با توجه به سطح معناداری متغیر اعتقادات مذهبی که بزرگتر از ۰/۰۵ می باشد، پس در سطح اطمینان ۹۵٪ فرض نرمال بودن آن رد نشده است. بنابراین متغیر اعتقادات مذهبی نرمال می باشند ولی سواد مالی نرمال نیست.

مقایسه متغیر اعتقادات مذهبی با حد وسط مقیاس

اندازه گیری

با استفاده از آزمون t یک نمونه ای (one sample t-test) که مقایسه میانگین مشاهده شده اعتقادات مذهبی با میانگین نظری مقیاس اندازه گیری نشان داده است با فرض صفر، برابری میانگین با ۳ و فرض مقابل، مخالف ۳ بودن را آزمون می کند. با

میانه با یک عدد ثابت را بررسی می کند با فرض صفر، برابری میانه با $4/5$ و فرض مقابل کوچکتر بودن میانه از $4/5$ را آزمون می کند. با توجه به آماره ویلکاکسون ($3212/5$) و $-p$ مقدار ($0/00$) که کوچکتر از $0/05$ می باشد. در نتیجه فرض صفر رد می شود یعنی میانه متغیر سواد مالی از $4/5$ کوچکتر می باشد. بنابراین نشان داده است که سواد مالی به صورت معنادار کوچکتر از حد متوسط است. سطح دانش اقتصادی و سواد مالی بیشتر افراد جامعه از جمله قشر جوان و دانشجویان در رابطه با شناخت ابزار های مالی بسیار پایین می باشد. به طور کلی برای بالا بردن سطح نگرش اقتصادی عموم مردم، احتیاج به برنامه های جامع و کاملی هست تا این نیاز جامعه برطرف شود.

توجه به آماره t ($39/716$) و $-p$ مقدار ($0/000$) که کمتر از $0/05$ می باشد. در نتیجه در سطح اطمینان 95% فرض صفر رد می شود یعنی میانگین مساوی 3 نمی باشد و با توجه به میانگین متغیر ($4/33$) که بزرگتر از 3 می باشد و نشان داده است که اعتقادات مذهبی به صورت معنادار بزرگتر از حد متوسط است. معنویت و اعتقادات مذهبی را می توان به عنوان مهم ترین موضوعات و دغدغه های فکری افراد و علی الخصوص دانشجویان نام برد که براساس آن می کوشند در همه جوانب زندگی، نقش خدا را در نظر داشته باشند و همیشه به دنبال این هستند که رضایت او را جلب کنند تا بدین ترتیب همه امور زندگیشان از جمله امور مالی و اقتصادی را با معنویت پیوند دهند.

مقایسه متغیر سواد مالی با حد وسط مقیاس اندازه گیری

با استفاده از آزمون ویلکاکسون برای یک نمونه (one sample Wilcoxon) که وجود تفاوت بین

جدول ۳: آزمون t یک نمونه ای

	تعداد	میانگین	انحراف معیار	Test Value = 3			
				t	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاضل میانگین
اعتقادات مذهبی	۱۵۵	۴/۳۲۶۲	۰/۴۱۵۷۵	۳۹/۷۱۶	۱۵۴	۰/۰۰۰	۱/۳۲۶۲۵

جدول ۴: آزمون ویلکاکسون یک نمونه ای

	Test of median = 4.5			
	تعداد	آماره ویلکاکسون	سطح معناداری	برآورد میانه
سواد مالی	۱۵۵	۳۲۱۲/۵	۰/۰۰۰	۴/۰۰۰

بین اعتقادات مذهبی و سواد مالی رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۵: همبستگی

		اعتقادات مذهبی	
Kendall's tau_b	سواد مالی	ضریب همبستگی	۰/۰۳۸
		Sig. (2-tailed)	۰/۵۲۱
		N	۱۵۵
Spearman's rho	سواد مالی	ضریب همبستگی	۰/۰۵۴
		Sig. (2-tailed)	۰/۵۰۷
		N	۱۵۵

آموزه‌هایی حکیمانه، عادلانه و جهان‌شمول برای تعالی رفاه و سعادت افراد جامعه وضع کرده است. برای اینکه شرایط اقتصادی و مالی چه در قالب فردی و چه در قالب اجتماعی اصلاح شود، لازم است که وضعیت سواد مالی و اقتصادی افراد در سطوح مختلف علمی بازنگری و بر اساس تعالیم اسلامی اصلاح شود.

تحلیل اطلاعات و بررسی‌های انجام شده در این تحقیق نشان می‌دهد که دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد در حال تحصیل در دانشگاه‌های کشور، برای اعتقادات مذهبی خود شأن بالایی قائلند و از لحاظ نگرش دینی اکثریت دانشجویان سعی بر حفظ اعتقادات خود دارند اما از لحاظ اقتصادی و مالی بیشتر دانشجویان کشور با احکام اسلامی در این زمینه آشنایی لازم را ندارند.

دانشجویان و دانش‌آموختگان دانشگاه‌های کشور علاوه بر جوانی، به عنوان قشر تحصیلکرده و سرمایه‌های انسانی بالفعل و بالقوه جامعه، نقش زیادی در پیشرفت کشور دارند. مسئولان دانشگاه‌ها و مراجع علمی کشور باید این مهم را در برنامه ریزی‌های خود در نظر داشته باشند که افزایش سطح سواد و دانش مالی دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی، نه تنها در بهبود تصمیم‌گیری

فرض صفر: بین اعتقادات مذهبی و سواد مالی رابطه معناداری وجود ندارد.

فرض مخالف: بین اعتقادات مذهبی و سواد مالی رابطه معناداری وجود دارد.

با توجه به ضریب همبستگی (۰/۰۳۸) و p -مقدار (۰/۵۲۱) که بزرگتر از ۰/۰۵ میباشد پس فرض صفر رد نمی‌شود می‌توان گفت در سطح اطمینان ۹۵٪ بین اعتقادات مذهبی و سواد مالی رابطه معناداری وجود ندارد. سطح پایین شناخت و آگاهی دانشجویان به عنوان قشر تحصیلکرده جامعه نسبت به آموزه‌های اسلامی در زمینه‌های مالی و اقتصادی بسیار دور از انتظار است و تلاش همه جانبه مسئولان دانشگاهی کشور را می‌طلبد.

۵- نتیجه‌گیری و بحث

تعالیم و رهنمودهای حیات بخش دین مبین اسلام، تمامی ابعاد زندگی فردی و اجتماعی را شامل می‌شود و برای همه مراحل زندگی انسان، اصول و احکام مشخص و معینی دارد که موجب حرکت به سمت هدایت الهی می‌شود. همچنین اسلام وضعیت اقتصادی و رفاه مالی زندگی انسان را در کلیه حوزه‌های معرفت‌شناسی مورد تأکید قرار داده و اصول و

- های مالی شخصی افراد موثر است بلکه در سطح کلان اقتصادی نیز موجب ارتقا و پیشرفت اقتصادی کشور نیز می‌شود.
- فهرست منابع**
- * امام جمعه زاده، سید جواد. محمود اوغلی، رضا و عیسی نژاد، امید. (۱۳۸۹). "بررسی رابطه میان دینداری و مشارکت سیاسی دانشجویان دانشگاه اصفهان" پژوهشنامه علوم سیاسی، سال ششم، شماره ۱، ۳۴-۷
- * بیانی، علی اصغر. گودرزی، حسنیه. بیانی، علی و کوچکی، عاشورمحمد (۱۳۸۷). "بررسی رابطه جهت گیری مذهبی با اضطراب و افسردگی در دانشجویان" مجله علمی پژوهشی اصول بهداشت روانی، سال دهم، شماره ۳، ۲۰۹-۲۱۴
- * بیرامی، منصور. هاشمی، تورج. علائی، پروانه و عبدالهی عدلی انصار، وحیده. (۱۳۹۰). "عوامل جمعیت شناختی، دینداری با تکیه بر اسلام و عملکرد خانواده در پیش بینی شادکامی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تبریز" تحقیقات علوم رفتاری، دوره ۹، شماره ۱، ۴۳-۳۳
- * توسلی، غلامعباس و مرشدی، ابوالفضل. (۱۳۸۵). "بررسی سطح دینداری و گرایش های دینی دانشجویان، مطالعه موردی: دانشگاه صنعتی امیرکبیر" مجله جامعه شناسی، دوره هفتم، شماره ۴، ۱۱۸-۹۶
- * پورفرج، علی رضا. (۱۳۸۸). "طراحی مدل علمی بر اساس مبانی و پارادایم های اقتصاد اسلامی" فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد اسلامی، سال هشتم، شماره ۱۴۰، ۱۳۲-۱۲۳
- * رجایی، علیرضا. بیاضی، محمدحسین و حبیبی پور، حمید. (۱۳۸۸). "باورهای مذهبی اساسی، بحران هویت و سلامت عمومی جوانان" روانشناسی تحولی: روان شناسان ایرانی، سال ششم، شماره ۲۲، ۹۷-۱۰۷
- * رضاپور، یوسف. فتحی، آیت اله. برداری، مرضیه و شیرعلی پور، اصغر. (۱۳۸۹). "بررسی رابطه دینداری و وضعیت اقتصادی - اجتماعی دانشجویان با رضایت از زندگی: با تعدیل گری مولفه های سلامت روانی" فصلنامه علمی پژوهشی روانشناسی دانشگاه تبریز، سال پنجم، شماره ۱۹، ۸۸-۷۱
- * صیادی تورانلو، حسین. جمالی، رضا و میرغفوری، سید حبیب الله. (۱۳۸۶). "بررسی رابطه اعتقاد به آموزه های مذهبی اسلام و هوش هیجانی دانشجویان" فصلنامه علمی پژوهشی اندیشه نوین دینی، سال سوم، شماره ۱۱، ۱۷۲-۱۴۵
- * عبوضلو، حسین. (۱۳۸۷). "اصول و مبانی نظام پولی در اقتصاد اسلامی" فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد اسلامی، سال هشتم، شماره ۲۹، ۶۱-۳۵
- * مجدیان، محمد. سلیمی، سید حسین. حبیبی، محمد باقر و مرادی، علیرضا. (۱۳۸۸). "بازخورد مذهبی، حرمت خود و مسند مهارگری" روانشناسی تحولی: روان شناسان ایرانی، سال هشتم، ۱۵۷-۱۵۱
- * مداحی، محمد ابراهیم. صمدزاده، منا و کیخای فرزانه، محمد مجتبی. (۱۳۹۰). "بررسی ارتباط میان جهت گیری مذهبی و بهزیستی روان شناختی در دانشجویان" فصلنامه روانشناسی

اسلامی" فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد

اسلامی، سال دهم، شماره ۳۷، ۵۶-۲۹

- * Al-Tamimi, H. & Bin Kalli, A., (2009). "Financial literacy and investment decisions of UAE investors" *The Journal of Finance*, Vl.10 ,No. 5, pp. 500-516
- * Bay, C., Catusus, B. & Johed, G. ,(2012). "Situating financial literacy" *Critical Perspectives on Accounting*, pp.1-10
- * Delaune, L., Rakow, J. & Rakow, K.C ,(2010). "Teaching financial literacy in a co-curricular service-learning model" *J. of Acc. Ed.* ,28 ,pp. 103-113
- * Gathergood, J., (2012). "Self- control financial literacy and consumer over-indebtedness" *Journal of Economic Psychology*, 33, pp. 590-602
- * Meier, S. & Sprenger, C., (2012). "Discounting financial literacy: Time preference and participation in financial education programs" *Journal of Economic Behavior & Organization*, pp. 1-16
- * Oseifuah, E., (2012). "Financial literacy and youth entrepreneurship in South Africa African" *journal of Economic and Management Studies*, Vol. 1 ,No. 2, pp. 164-182
- * Rehman, A. & Shahbaz Shabbir M., (2010). "The relationship between religiosity and new product adoption" *Journal of Islamic Marketing* Vol. 1 No. 1 pp. 63-69
- * Rooij, M., Lusardi, A. & Alessie, M., (2011). "Financial literacy and stock market participation " *Journal of Economic Psychology*, 101, pp. 449-472

یادداشت‌ها

¹ AL-Tamimi & Bin Kalli (2009)

² Oseifuah (2010)

³ Gathergood (2012)

⁴ Rehman & Shahbaz Shabbir, (2010)

تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن، سال

دوم، شماره اول، ۶۳-۵۵

- * میرمعزی، سید حسین. (۱۳۸۷). "روش فلسفه علم اقتصاد اسلامی" فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد اسلامی، سال هفتم، شماره ۲۷، ۶۵-۴۵
- * موحد، مجید و حمیدی زاده، احسان. (۱۳۸۹). "مطالعه رابطه میان دینداری دانشجویان دوره دکتری دانشگاه شیراز با گرایش و فعالیت علمی آنان" دو فصلنامه تخصصی پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه، شماره ۴، ۱۸۰-۱۵۷
- * موسوی، سید ولی اله. اسلام‌دوست، فاطمه و غباری بناب، باقر. (۱۳۹۰). "بررسی ارتباط بین سبک های اسناد و گرایش مذهبی دانشجویان" مجله مطالعات آموزش و یادگیری، دوره دوم، شماره دوم، ۱۰۱-۸۵
- * نصرتی، شیما و ذوالفقاری، ابوالفضل. (۱۳۹۱). "تاثیر میزان دینداری بر سبک زندگی جوانان تهرانی" فصلنامه پژوهش اجتماعی، سال چهارم، شماره ۱۴، ۱۱۷-۱۰۱
- * نصیرزاده، راضیه و رسول زاده طباطبایی، کاظم. (۱۳۸۸). "بررسی رابطه باورهای مذهبی با راهبردهای مقابله با تنیدگی در دانشجویان" فصلنامه افق دانش، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی گناباد، دوره ۱۵، شماره ۲، ۳۶-۴۶
- * نوروزی، رضا علی و بدیعیان، راضیه. (۱۳۸۸). "الگوی روابط انسانی در تربیت دینی با تاکید بر سیره امام حسین (علیه السلام)"، فصلنامه اندیشه دینی دانشگاه شیراز، ۳۳، ۱۰۸-۹۱
- * یوسفی، احمدعلی. (۱۳۸۹). "بررسی تطبیقی اقتصاد تعاونی با اقتصاد سرمایه داری و اقتصاد